

Magyarország Második Klímaalkalmazkodási Előrehaladási Jelentése

A mezőgazdaság helyzete
MÓDSZERTANI MELLÉKLET

Magyarország Második Klímaalkalmazkodási Előrehaladási Jelentése

A mezőgazdaság helyzete

MÓDSZERTANI MELLÉKLET

BUDAPEST, 2024

MÓDSZERTANI MELLÉKLET

A jelentés elkészítéséhez olyan indikátorokat kerestünk, amelyek a hazai szakpolitikából, támogatási rendszerből, szakirodalomból, hivatalos statisztikákból és nemzetközi forrásokból meghatározhatók és a teljesség igénye nélkül, de képesek bemutatni a mezőgazdaság alkalmazkodását. A legfontosabb keretet a **Közös Agrárpolitika Stratégia Terve** adja, amely megállapította, hogy kevés adat áll rendelkezésre klímaváltozáshoz való alkalmazkodás értékelésére és a különböző helyeken rendelkezésre álló adatbázisokhoz nehezen lehet hozzáférni. Ezen kívül megállapította, hogy a mozaikos táji struktúra és a vízmegtartó talajművelési technikák alkalmazásának hiánya gyengíti a mezőgazdaság alkalmazkodóképességét.

Az alkalmazkodás támogatása az alábbi három specifikus célkitűzésben jelenik meg:

SO4: Hozzájárulás a klímaváltozás mérsékléséhez és az ahhoz való alkalmazkodáshoz, fenntartható energia hasznosításának terjesztése

SO5: Fenntartható fejlődés a természeti erőforrásokkal (víz, talaj, levegő) való hatékony gazdálkodás támogatása

SO6: hozzájárulás a biológiai sokféleség védelméhez, az ökoszisztéma-szolgáltatások gyarapítása, valamint az élőhelyek és a tájak megőrzése.

Áttekintettük a KAP Stratégiai Tervben meghatározott szükségleteket és indikátorokat. Az eredményindikátorok között több is szerepel, amely az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást próbálja nyomon követni. Ezek közül a két legjelentősebb „az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás (R.12)” és „az éghajlattal kapcsolatos beruházások (R.16)”. Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást mérő eredménymutató átfogó célértéke

21,51%, amely azt jelenti, hogy az 5 309 520 hektár teljes mezőgazdasági művelt területen belül 1 141 836 hektáron valósulnak meg alkalmazkodást segítő beavatkozások. Az éghajlattal kapcsolatos beruházások nevű eredménymutató célértéke 3,16%, amely azt jelenti, hogy a 241 000 gazdaságon belül 7 612 db kedvezményezett gazdaságban valósulnak meg az éghajlatváltozás mérsékléséhez és az ahhoz való alkalmazkodáshoz hozzájáruló beavatkozások. Az igényfelmérést, a meghatározott szükségleteket és beavatkozásokat, illetve a kimeneti és eredménymutatókat tekintettük át annak érdekében, hogy az alkalmazkodás értékelésére alkalmas indikátorokat találjunk.

A Vidékfejlesztési Program értékelése:

Áttekintettük a 2014-2020 között megvalósult Vidékfejlesztési Program tematikus értékelési dokumentumait. Ezek között az alkalmazkodással elsősorban „A környezeti problémák és a klímaváltozás hatásainak kezelését célzó beavatkozások, valamint a kockázatmegelőző és -kezelő intézkedések eredményességének vizsgálata” című fejezet foglalkozik. A jelentés megállapította, hogy a mezőgazdasági termelés egyik legnagyobb kihívása az időjárási szélsőségekkel szembeni kitettség, ami a magyar mezőgazdaság versenyképességének tartósan korlátozó tényezőjévé vált. A szélsőséges időjárási jelenségek (téli és tavaszi fagykár, hirtelen lezúduló jelentős mennyiségű csapadék, viharkár, jégkár) évről-évre komoly károkat okoznak a gabona-, olajnövény- és kertészeti termelés alakulásában, mely jelentős hatással van az egész ágazat kibocsátására, versenyképességére és jövőbeni eltartóképességére. A klímaváltozáshoz történő adaptáció, a környezeti feltételekhez való alkalmazkodás, valamint a kármegelőző

és - mérséklő tevékenység azonban mégis elmaradt Magyarországon, mely részben az ágazat gyenge finanszírozásának és a kár-megelőző beruházások magas költségének, valamint a termelő beruházások elsőbbségének köszönhető. A jelentés kiemelte a mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer fenntartását. A jelentés értékelt a program keretében megvalósult vízgazdálkodást javító, a biodiverzitás védelmét a talajminőség védelmét és a talajerózió megelőzését támogató beavatkozásokat. A jelentés megállapította, hogy csekély a vízvisszatartó létesítmények kialakítása, a biodiverzitás-releváns területek – tehát a mezőgazdasági ökológiai hálózat elemei – összes kiterjedése 2013 és 2020 között jelentősen, 16,42 %-kal csökkent. Szintén megállapítást nyert, hogy minél intenzívebben folyik a talajművelés, és minél meredekebb területen, annál több a negatív hatás. Fontos hiányosság, hogy mivel nincsenek eróziós mérőpontok, nehézkes az erózió mértékének nyomon követése és az erózió elleni intézkedések hatásának pontos megállapítása. Az alkalmazkodáshoz kapcsolódó programok közül az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások, a jég-ésőskár megelőzésére szolgáló beruházások és a mezőgazdasági biztosítás díjához nyújtott támogatás értékelését tekintettük át.

A mezőgazdaság alkalmazkodását értékelő indikátorok meghatározásához áttekintettük azokat a beavatkozásokat, amelyek az előző Vidékfejlesztési Programban a klímaváltozáshoz és a kockázatkezeléshez hozzájárultak és azokat az indikátorokat, amelyek ezeket a beavatkozásokat értékelték.

Az alkalmazkodás nyomon követése nemzetközi források alapján

A mezőgazdaság alkalmazkodásának nyomon követésére az Európai Unióban, így Magyarországon is elsősorban a Közös

Agrárpolitika keretében megvalósuló intézkedések értékelésére irányuló dokumentumok szolgáltatják a legtöbb információt.

Emellett igyekeztünk áttekinteni olyan nemzetközi szakirodalmi forrásokat és szakpolitikai dokumentumokat, amelyek a mezőgazdaságot az éghajlatvédelemmel összefüggésben lévő alkalmazkodási szempontból értékelik. Áttekintettük többek között az Egyesült Királyság klímaalkalmazkodási stratégiáját, az Európai Környezetvédelmi Ügynökség jelentését a mezőgazdaság alkalmazkodásáról; az ENSZ, valamint az OECD alkalmazkodással összefüggésben megjelent értékelésre és nyomon követésre vonatkozó jelentéseit; a Taxonómia Szabályozás keretében a mezőgazdaság alkalmazkodásával kapcsolatban megjelent háttér-dokumentumokat; az ENSZ Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Szervezetének mezőgazdaságra vonatkozó alkalmazkodásának értékelésére összeállított indikátorait tartalmazó jelentését és a GIZ német fejlesztési ügynökség alkalmazkodási indikátorokat összefoglaló jelentését is. A teljesség igénye nélkül a fent említett források alapján az alábbi fontos megállapításokat tettük, amelyeket felhasználunk az általunk javasolt indikátorok meghatározásához is:

- Több dokumentum is különböző szintű indikátorokat határozott meg a mezőgazdaság alkalmazkodásának nyomon követésére. A többség külön meghatározott output, azaz kimenet indikátorokat, amelyek a beavatkozások kimenetét, a cselekvést mérik; illetve meghatároztak outcome, azaz eredményindikátorokat, amelyek bekövetkezett változás hatását mérik egy meghatározott szempont szerint, a kitűzött célhoz viszonyítva.
- Több dokumentum különböző téma-területekre vonatkozó indikátorcsoportokat határoz meg, például külön-külön

határoznak meg indikátorokat a mezőgazdaság számára fontos természeti erőforrások állapotára vonatkozóan (pl. ökoszisztémák és vizek állapota, diverzitás); a produktivitás értékelésére vonatkozóan (pl. szélsőséges időjárási események bekövetkezett károk mértéke; erózió miatti talajpusztulással érintett terület nagysága stb.) és a társadalmi-gazdasági összetevőkre vonatkozóan (pl. talajkímélő művelési gyakorlatok ismertsége, biztosított terület nagysága stb.).

A 2. fejezet készítéséhez használt adatok

A jelentés második fejezetében, a szántóterületeken, gyepeken és vizes élőhelyek tekintetében alkalmazott indikátorok meghatározásához elsősorban a Magyar Államkincstártól kapott, egységes kérelemben rögzített területi adatokat használtuk fel. Ezt kiegészítettük a KSH-tól kapott Gazdaság szerkezeti Összeírás adataival, amelyek esetében fontos megjegyezni, hogy nem

teljeskörűek, mivel a KSH az összeírást az ország 941 településén, 70 ezer gazdaság bevonásával hajtotta végre. A mezőgazdasági vízhasználattal kapcsolatos indikátorokat elsősorban az Országos Vízügyi Főigazgatóságtól kapott adatok és a Magyarország vízgyűjtő gazdálkodási tervének második felülvizsgálata alapján határoztuk meg. Az öntözési vízlábnymom esetében a kijuttatandó vízmennyiséget az Agrárközgazdasági Kutatóintézet-től kapott adatok alapján számoltuk. Az állattartással foglalkozó részben a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal-tól és a Holstein-friz Tenyésztők Egyesület-től kapott adatokkal dolgoztunk. Az állat-hullások és a hőhullámok összevetéséhez a HungaroMet hőségnapokat és forrónapokat tartalmazó adatbázisát használtuk. Az elszennvedett károk mértékével foglalkozó fejezetrészhez a Magyar Államkincstártól kapott, kockázatkezelési rendszerben vezetett adatokat és az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság adatait használtuk fel.

Felhasznált irodalom

- Boffo, R., et al. (2024): „Assessing nature-related risks in the Hungarian financial system: Charting the impact of nature’s financial echo”, OECD Environment Working Papers, No. 243, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/24fd70e3-en>.
- Európai Mezőgazdasági Innovációs Platform: https://eu-cap-network.ec.europa.eu/projects_en
- Innovációs és Technológiai Minisztérium (2018): Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia. https://nakfo.mbfisz.gov.hu/sites/default/files/files/N%C3%89S_Ogy%20%C3%A1ltal%20elfogadott.PDF
- Lennert József et al. A magyarországi klímasérülékenység területi különbségei. (2024) TÉR ÉS TÁRSADALOM 0237-7683 2062-9923 38 2 103-129
- Magyarország KAP Stratégiai Terve, 2023-2027. <https://kormany.hu/dokumentumtar/magyarorszag-kap-strategiai-terve-2023-2027>
- Magyarország vízgyűjtő gazdálkodási tervének második felülvizsgálata: <https://vizeink.hu/vizgyujto-gazdalkodasi-terv-2019-2021/vgt3-elfogadott/>
- Pinke Zsolt, Ács Tamás, Fabók Veronika, Kalicz Péter, Jámbor Attila (2024): A magyar mezőgazdaság modernizációs törekvései és kudarcai az aszálykárok és a globális mezőgazdasági alapanyag-túlermelési válság kapcsán. GAZDÁLKODÁS 68 : 3 pp. 220-243. , 24 p. (2024)
- Pinke, Zsolt ; Kiss, Márton ; Lövei, Gábor (2018): Developing an integrated land use planning system on reclaimed wetlands of the Hungarian Plain using economic valuation of ecosystem services. ECOSYSTEM SERVICES 30 : B pp. 299-308. , 10 p. (2018)
- Tímár Gábor et al. (2024): A Step from Vulnerability to Resilience: Restoring the Landscape Water-Storage Capacity of the Great Hungarian Plain—An Assessment and a Proposal. LAND (BASEL) 13 : 2 Paper: 146 (2024)
- Vidékfejlesztési Program értékelések: <https://archive.palyazat.gov.hu/vidkfejlesztési-program->
- VIZITERV Environ Kft (2022): Tisztított szennyvízzel potenciálisan öntözhető területek és alkalmas szennyvíztisztító telepek. https://vtk.uni-nke.hu/document/vtk-uni-nke-hu/4%20Laurinyecz%20P%C3%A1ll_221116.pdf
- A jelen dokumentum a Központi Statisztikai Hivatal (www.ksh.hu) által „1_2023_talajtakarás”, „2_2020-2023_szanto_ontozott”, „3_2020-2023_tejtermelés_vármegyei”, „4_2020-2023_tehénállomány” fájlneven egyedi kérésre összeállított táblázatos adatállományok felhasználásával készült. A dokumentumban foglalt számítások és az azokból levont következtetések kizárólag Vaszkó Csaba, mint szerző szellemi termékei.

GREEN
POLICY CENTER

✉ info@greenpolicycenter.com

🌐 www.greenpolicycenter.com

